

ОСНОВНИЙ БЕЗУМОВНИЙ ДОХІД: СУСПІЛЬНИЙ ПАС НА КОРПОРАЦІЇ

Марина Сергіївна Пашкевич
Україна

*Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
НТУ «Дніпровська політехніка»*

«З якою емоцією Ви живете?» – запитали у молоді України віком 18-29 років на замовлення популярного соціально-політичного шоу України «Свобода слова Савіка Шустера» 24.04.2020. Відповіді розподілилися наступним чином: 49% – надією на завтрашній день, 39% – страху за завтрашній день, 12% – приниження через умови життя¹⁰.

Не зважаючи на те, що майже 50% молоді України мають позитивні емоції щодо власного життя, трохи більше 50% відчують невпевненість та незадоволення. На наш погляд, таке співвідношення не може характеризувати сучасне українське суспільство, як стійке для розвитку та нарощення людського капіталу. Важко передбачити чи змінилися б відповіді молодих українців, якби їм запропонували мати гарантований, однаковий для всіх, періодично сплачуваний основний безумовний дохід. Це питання потребує дослідження, але за своєю ідеєю економічний інструмент базового безумовного доходу спрямований, у тому числі, і на надання людині впевненості у завтрашньому дні, гарантії на існування та свободи дій.

Пропонуємо у світлі сучасних економічних теорій стейкхолдерів та агентів на проблематику базового безумовного доходу подивитися не стільки через призму монетарної (грошово-кредитної) або фіскальної (податкової) політики, скільки через призму основних учасників економічного процесу. Необхідно дати відповідь на питання: ХТО саме повинен забезпечувати базовий дохід громадянам? ХТО саме повинен захищати їх економічну свободу? Тут доцільно зауважити, що поняття «економічна свобода» – багатогранне і широке у розумінні, і у економічній практиці є такі механізми, як мінімальна заробітна плата, пенсійні виплати, соціальні

¹⁰ Свобода слова Савіка Шустера – 24.04.2020 – повний випуск // <https://www.youtube.com/watch?v=cnge6moslsu>(1:33:51).

пільги, індексація виплат на коефіцієнт інфляції тощо, які покликані надавати людині економічний захист. Однак, фактично в економіці України результативність цих механізмів майже нівельовано через їх нижчий за прожитковий мінімум рівень. Тому, розглядаючи питання про гаранта основного доходу, повинно бути чітке усвідомлення того, який кошик основних потреб цей дохід повинен забезпечувати реально. У протилежному випадку він втратить свій соціально-економічний сенс, як втратило сенс та викликало обурення серед пенсіонерів чергове підвищення пенсій в Україні у 2019 р. в середньому на 10 грн, що еквівалентно 0,5 \$ США. Отже у подальших міркуваннях будемо виходити з того, що реальний основний дохід дійсно дозволить уникнути відчуття страху залишитися голодним безхатченком у завтрашньому дні.

Теоретики концепції основного доходу зазвичай посилаються на державу, як головного актора та єдиного гаранта нового соціально-економічного устрою¹¹. Однак, у цьому можна знайти певне протиріччя з економічними реаліями сьогодення. Протягом десятиріч прогресивною та панівною економічною моделлю розвитку вважається ліберальний дизайн відносин між попитом та пропозицією, які виступають саморегулюючими силами ринку та розвитку. Цій моделі характерні жорсткий розподіл праці, спеціалізація, конкуренція, сила приватної власності, цільовий прибуток. Ця модель стала стрижневою для глобалізації та виникнення транснаціональних корпорацій, чії активи, виробничі процеси та фінансові ресурси розподілені між різними континентами за принципом економічної вигоди та логістичної доцільності. Яка роль держави у цій моделі? Декларативно з часів кейнсіанства ліберальна ринкова модель економіки спирається на обмежену регулятивну функцію держави, тобто держава виступає невидимим актором, який у разі будь-яких негараздів одразу допоможе ринку (попиту та пропозиції) відновитися. Разом з тим, на наш погляд, роль

¹¹Jones, D., & Marinescu, I. (2018). The labor market impacts of universal and permanent cash transfers: Evidence from the Alaska Permanent Fund (No. w24312). National Bureau of Economic Research.

Tideman, N., & Tsang, K. P. (2010). Seigniorage as a source for a basic income guarantee. *Basic Income Studies*, 5(2).p. 1-6.

Van Parijs, P. (1992). *Arguing for basic income* (Vol. 995). London: Verso.

Andre Coelho. [Ukraine: basic income experiment has started being prepared in Ukraine](https://basicincome.org/news/2018/12/ukraine-basic-income-experiment-has-started-being-prepared-in-ukraine/). BIEN / Basic Income Earth Network(12 december 2018) // <https://basicincome.org/news/2018/12/ukraine-basic-income-experiment-has-started-being-prepared-in-ukraine/>

держави, а точніше рівень її впливовості та впливу, фактично є мінімальним, якщо не назвати його таким, що прагне нуля. На підтвердження проаналізуємо діалог між президентом США Бараком Обамою та одним із засновників корпорації Apple Стівом Джобсом, який стосувався серйозної для економіки США проблеми концентрації виробництва мультинаціональних корпорацій у інших країнах та скорочення робочих місць у США. На намагання президента Обами вирішити цю проблему та на питання, коли робочі місця повернуться в США, Джобс відповів: «Вони не повернуться»¹². Президент США Трамп, закликавши транснаціональні корпорації вивести активи і виробництво з Китаю, у результаті отримав їх переміщення у інші країни Азії, але не повернення до США¹³.

З приведеного прикладу видно, що

по-перше, транснаціональні корпорації, які не відчують приналежності до певної держави, а оперують у світі, припинили відносити себе до держави, а держава стала для них надто «тісною»;

по-друге, держава не може впливати на поведінку та рішення глобальних корпорацій, а значить майже повністю втратила свою фактичну регулюючу функцію для економіки;

по-третє, центр прийняття соціально-економічних рішень перенесено у директориати транснаціональних корпорацій.

В Україні немає транснаціональних корпорацій, але є олігархічні бізнес-клани, які аналогічно виводять фінансові активи за кордон та слабо дослухаються до рекомендацій державних органів влади.

У зв'язку з цим, як держава може забезпечити громадянам основний безумовний дохід, якщо скоріше за все є підконтрольною бізнес-корпораціям, що означає прийняття найбільш сприятливих рішень саме для глобального ведення бізнесу?

Таким чином, на наш погляд, зважаючи на те, що ресурси, процеси та владний вплив у теперішній економічній моделі більшою мірою сконцентровані у транснаціональних корпораціях, то у питанні безумовного основного доходу необхідно зробити суспільний пас саме у їх бік, і вимагати виплати громадянам основного доходу саме від бізнес-корпорацій. Доцільно поставити питання конфлікту інтересів між громадянами та бізнесом. Громадяни шукають

¹² Günter Walzenbach, Global Political Economy (December 29, 2016) // <https://www.e-ir.info/2016/12/29/global-political-economy/>

¹³ J.R. Reed President Trump ordered US firms to ditch China, but many already have and more are on the way (September 1, 2019) <https://www.cnbc.com/2019/09/01/trump-ordered-us-firms-to-ditch-china-but-many-already-have.html>

захищеності та свободи у вигляді основного доходу, який повинен забезпечуватися у першу чергу з податкових відрахувань бізнесу, який прагне скорочення податків та збільшення прибутку. Саме з цією метою глобальні корпорації розміщують виробництва у тих країнах, де заробітна плата найнижча, а прибуток декларують у тих країнах, де за рахунок найнижчих або нульових податків він буде найвищим. Тож суспільний пас на корпорації та претензія справедливого основного доходу підриває внутрішню ідею транснаціональних корпорацій – знайти та використати найдешевшу у світі робочу силу. Кому корпорації повинні виплачувати основний дохід? Громадянам країни фактичної присутності або громадянам країни бренд-приналежності? Тоді, якщо між країнами присутності та належності спостерігається значна різниця у заробітній платі, то чи буде вона зберігатися у основному доході й надалі підтримуватиметься національна дискримінація в економічній захищеності та відчутті страху або надії на завтрашній день?

Висновком тезисного викладу теоретичного дослідження може слугувати твердження, що при нинішній економічній моделі вільного ринку, контрольованій транснаціональними корпораціями, питання забезпечення основного безумовного доходу повинно бути адресоване бізнес-сектору. У протилежному випадку, економічна модель потребує переформатування у напрямі значного підсилення реального впливу держави на економічні процеси.

ІДЕЯ ЩАСТЯ І БАЗОВИЙ ДОХІД

Олександр Володимирович Тимофєєв

Україна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії і педагогіки

НТУ «Дніпровська політехніка»

В античному світі ідея щастя була представлена в різних інтерпретаціях, але найбільш ґрунтовним вивченням даної проблеми можна вважати вчення Арістотеля. Згідно з етимологією: «*Eudaimonia*» (за Арістотелем – справжнє щастя) складалося з двох частин – *eu* (добро) і *daimon* (божество), тобто дослівно означало, що добродісна людина знаходиться під заступництвом богів. Слід зазначити, що *eudaimonia* відноситься до об'єктивно бажаного життя,